

Предисловие редакции

Уважаемый читатель, номер альманаха, который Вы держите в руках, посвящен различным вопросам, связанным с переводом Священного Писания. Тема номера – «Вечное Евангелие в многоязычном мире». Это, с одной стороны, отсылка к тексту книги Откровения, в которой ангел должен был возвестить вечное Евангелие «живущим на земле и всякому племени и колену, и языку и народу» (Откр. 14:6). С другой стороны, эта тема отображает ситуацию, в которой мы находимся – это мир, в котором насчитывается более семи тысяч языков, и каждый народ должен услышать Радостную весть на своем языке, чтобы иметь возможность принять решение в отношении Иисуса Христа. Несомненно, в этом процессе едва ли не самая важная роль отводится переводчикам Священного Писания.

За последнее десятилетие на отечественных читателей Священного Писания накатились несколько волн современных переводов. Сначала это были переводы на русский язык – «Радостная весть», перевод Российского библейского общества, перевод Международного библейского общества, Заокская Библия, а в последние десять лет появились несколько украинских переводов – перевод Рафаила Турконяка, перевод Валерия Громова, перевод Юрия Попченко, перевод под эгидой общества «Библика». Этот «бум переводов» естественным образом затронул широкий круг вопросов, связанных с переводом Писания: что лучше – множество переводов или «единый и непогрешимый», какой регистр речи более приемлем – возвышенно-религиозный или бытовой, в какой сфере (личной или литургической) лучше использовать те или иные переводы, насколько точно переводы отображают существующий древний текст.

Вне всякого сомнения, вокруг разных переводов сформировались группы сторонников и оппонентов. Начались серьезные споры о качестве, точности, целесообразности и прочем. А учитывая, что общий уровень осведомленности широких кругов об особенностях переводческой деятельности в целом и библейском переводе в частности, не говоря уже о знакомстве с оригинальными языками, достаточно низкий, то и споры сводились к «нравится – не нравится» или «это не так, как в Синодальном/у Огиенко».

Именно поэтому редколлегия альманаха решила подготовить специальный номер журнала, чтобы помочь своим читателям заглянуть за завесу и немного лучше понять «внутреннюю кухню» библейских переводов. Целый год прошел от задумки этого номера до того момента, когда он был отправлен в типографию и напечатан. Задумка постепенно оформлялась в структуру, возникали новые идеи, шла серьезная работа по поиску компетентных авторов. К сожалению, некоторые задумки так и не удалось воплотить в результате определенных объективных и субъективных причин. Вместе с тем Господь невероятным образом сводил нас с авторами, которые проявляли инициативу и соглашались писать для альманаха, несмотря на чрезвычайную занятость, участие в разных проектах, а иногда и вопреки сложным личным обстоятельствам – личной болезни или болезни родных.

Первый раздел альманаха затрагивает теоретические вопросы библейского перевода. Хорошо известный отечественному читателю миссиолог и богослов Питер Пеннер обращает внимание на возникновение разных культур, народов и языков. Он доказывает, что все это было частью Божьего замысла несмотря на то, что изначально импульсом к этому было непослушание людей. Бог избирает Авраама и народ Израиля для свидетельства народам, однако Божий замысел воплощается только с приходом Иисуса, который учит Своих последователей, чтобы они сделали учениками все народы. Пятидесятница кладет начало этой миссии распространения вести о Царстве Божьем.

Андрей Сергеевич Десницкий, переводчик Священного Писания и автор многих книг по библеистике, согласился дать для публикации часть своей книги по теории и методологии библейского перевода. Читатели смогут ознакомиться с основными теориями и подходами к библейскому переводу, их сильными и слабыми сторонами. Интересующихся читателей редколлегия отсылает к книге профессора Десницкого, которую можно найти на его личной странице в открытом доступе (<https://ivran.academia.edu/AndreiDesnitsky/Books>).

Короткий конспект статьи, опубликованной на странице автора под псевдонимом «Berean Patriot», вводит в текстологическую проблематику, доступно объясняя существование трех основных текстов Нового Завета на греческом языке, с которых обычно делают перевод — критический текст, текст большинства и Textus Receptus. Автор поясняет их отличия и приводит аргументы и контраргументы в пользу использования каждого из них. Преподаватель Киевской богословской семинарии Александр Дудка в свою очередь объясняет, что такое текстология, зачем знать ее принципы, классификацию и особенности рукописей, а также историю издания греческого текста Нового Завета.

Лев Пыхтунов размышляет об использовании жанров при изучении текстов Нового Завета. В частности, он знакомит читателей с понятием литературного жанра и историей развития этого понятия в литературоведении. Он опирается на лингвистический подход Михаила Бахтина. Результаты исследования Пыхтунова будут полезны проповедникам и руководителям малых групп в практическом изучении Библии.

Второй раздел посвящен новым переводам на украинский язык. Мы решили опубликовать статьи авторов двух переводов Нового Завета на украинский язык — Валерия Громова и Юрий Попченко. Мы хотели, чтобы авторы попытались описать для широкого круга читателей, чем именно отличаются их переводы от уже существовавших, и как они создавались. В процессе переговоров с авторами члены редколлегии согласились, что было бы неплохо организовать с ними интервью и опубликовать его расшифровку в номере. Были подготовлены следующие вопросы:

- На украинском языке есть достаточно много переводов Библии. Почему появилась необходимость создавать еще один перевод?
- В чем основное отличие Вашего перевода от существующих?

- Какие методологические принципы были положены в основу Вашего перевода? В чем преимущества Вашего подхода к переводу? Какие Вы видите недостатки?
- Каким изначальным греческим текстом Вы пользовались для перевода Нового Завета? Почему избран именно этот вариант?
- Как долго Вы работали над переводом Нового Завета?
- Обычно перевод Библии – коллективный проект. На Ваш взгляд, чем авторское прочтение Нового Завета лучше корпоративного? Многие критикуют авторские переводы из-за отсутствия общинности и, соответственно, критического действия Духа Святого. Почему Вы предпочли авторский вариант работы?
- Прошел ли Ваш перевод фазу апробации? Какие принципиальные изменения (и сколько, в количественных категориях) были внесены в первый вариант текста перевода в ответ на замечания читателей? Приведите несколько наиболее значимых примеров.
- Какой украинской орфографией Вы руководствовались в процессе перевода? Почему именно этой?
- Будете ли Вы продолжать работу над переводом? Что не удалось сделать и почему?
- На какого читателя Вы ориентировались в своем переводе? Десницкий указывает на три основные модели перевода – литургическую, филологическую и миссионерскую. На какую Вы ориентировались?
- Какие проблемы обычно возникают при переводе Библии, и с какими проблемами столкнулись Вы, когда переводили Библию на украинский язык?

По мнению редколлегии это позволило бы оживить историю создания перевода, немного персонифицировать ее, а также показать, как, возможно, по-разному переводчики подходили к своей задаче. Также члены редколлегии полагали, что в интервью можно будет затронуть вопросы, которые не освещены в статьях. К сожалению, из-за ряда объективных и непреодолимых препятствий, интервью не состоялось. Тем не менее, авторы получили вопросы, и немного по-разному ответили на них. Так, Юрий Попченко включил ответы на вопросы в текст статьи, в то время как Валерий Громов, подготовил отдельный текст с ответами на вопросы. Читатели смогут сопоставить ответы, чтобы понять особенности представленных переводов. Следует обратить внимание читателей на то, что большинство современных переводов – индивидуальные проекты. Вероятно, это в целом вписывается в общий фон существующего сотрудничества разных церквей и представителей этих церквей в совместных проектах. Поскольку проекты индивидуальные, они, несомненно, теряют из-за отсутствия диалога с другими коллегами, а также способности слышать другие точки зрения. Внимательный читатель сможет заметить это. Вместе с тем мы верим, что публикация этих статей может дать начало такому диалогу и подтолкнет к внимательному слушанию своих оппонентов.

Александр Гениш, религиовед и редактор газеты «За веру евангельскую», анализирует различные переводы на украинский язык с точки зрения бу-

квальности и литературного звучання, а также задається вопросом — какой из них избрать. Ответ на этот вопрос вы найдете в статье.

В разделе «Очерки истории перевода Библии» собраны статьи по истории переводов. Так кандидат исторических наук Лина Бородинская предлагает обзор истории украинских переводов, начиная с девятнадцатого столетия до наших дней. Она же смогла найти в архивах Черниговского литературно-мемориального музея-заповедника Михаила Коцюбинского «Стихотворную Библию» авторства Пантелеймона Кулиша. Редколлегия считает этот текст украшением этого номера альманаха. Публикуются отрывки из некоторых книг Библии.

Наш постоянный автор Константин Харченко знакомит читателей с личностью и взглядами Иеронима Стридонского — известного переводчика Священного Писания и деятеля ранней церкви. Константи обращает наше внимание на аскетическое учение Иеронима и его любовь к Писанию.

Заключительный раздел альманаха знакомит читателей с различными практическими проектами: Украинской учебной Библией, ролью Синодального и современного переводов Библии в славянском евангельском контексте, проектом перевода Библии на ромские диалекты миссией «Переводчики Библии Украины», а также рецепцией перевода Думитру Корнилеску на румынский язык.

Мы надеемся, что публикация широкой гаммы статей, раскрывающих богословскую, методологическую, текстологическую, историческую и даже практическую перспективу библейских переводов, поможет читателям сформировать собственное аргументированное мнение и научит лучше разбираться в этой непростой области. С этой надеждой мы приглашаем всех к обсуждению столь важной темы — переводы Священного Писания.

Редколлегия альманаха «Богомыслие»

Передмова редакції

Шановний читачу, число альманаху, яке ви тримаєте у руках присвячено різним питанням, пов'язаним з перекладом Священного Писання. Тема числа — «Вічне Євангеліє у багатомовному світі». Це з одного боку посилання на текст книги Об'явлення, в якій ангел мав благовістити вічну Євангелію «кожному людові, і племені, і язикау, і народові» (Об. 14:6). З іншого боку, ця тема відображає ситуацію, в якій ми знаходимося — це світ, в якому налічується більш ніж сім тисяч мов, і кожен народ має почути Благую звістку своєю мовою, щоб мати змогу прийняти рішення щодо Ісуса Христа. Безперечно, в цьому процесі чи не найважливішу роль відіграють перекладачі Священного Писання.

За останнє десятиліття на вітчизняних читачів Священного Писання накопило декілька хвиль сучасних перекладів. Спочатку це були переклади російською — «Радісна Звістка», переклад Російського біблійного товариства, переклад Міжнародного біблійного товариства, Заокська Білія, а в останні десять років з'явилося декілька українських — переклад Рафаїла Турконяка, переклад Валерія Громова, переклад Юрія Попченка, переклад

під егідою товариства «Бібліка». Цей «бум перекладів» природнім чином зачепив широке коло питань, які пов'язані з перекладами Писання: що краще — безліч перекладів чи «єдиний і непомильний», який реєстр мови більш прийнятний — піднесено-релігійний чи побутовий, у якій сфері (особистій чи літургійній) краще використовувати ті чи інші переклади, наскільки вірно переклади відображають наявний древній текст.

Безсумнівно, навколо різних перекладів сформувалися групи прихильників і опонентів. Розпочалися серйозні суперечки про якість, точність, доречність та інше. А враховуючи той факт, що загальний рівень обізнаності широких кіл про особливості перекладацької діяльності в цілому і біблійного перекладу зокрема, не говорячи вже про знайомство з оригінальними мовами, достатньо низький, то і суперечки зводилися до «подобається — не подобається» або «це не так як у Синодальному/Огієнка».

Саме тому редколегія альманаху вирішила підготувати спеціальне число альманаху, щоб допомогти своїм читачам заглянути за завісу і трохи краще зрозуміти «внутрішню кухню» біблійних перекладів. Цілий рік пройшов від задумки цього номеру, до того моменту, коли він був надісланий у типографію та надрукований. Задум поволі оформлювався в структуру, виникали нові ідеї, відбувалася серйозна робота з пошуку компетентних авторів. На жаль, деякі задумки так і не вдалося втілити внаслідок певних об'єктивних та суб'єктивних причин. Разом з тим, Господь неймовірним чином зводив нас з авторами, які проявляли ініціативу та погоджувалися писати для альманаху попри надзвичайну завантаженість, участь у різних проектах, а подекуди складні особисті обставини — особиста хвороба чи хвороба рідних.

Перший розділ альманаху зачіпає теоретичні питання біблійного перекладу. Добре відомий вітчизняному читачеві місіолог та богослов Пітер Пеннер звертає увагу читачів на виникнення різних культур, народів, та мов. Він доводить, що все це було частиною Божого задуму попри те, що початковим поштовхом до цього був непослух людей. Бог обирає Авраама та народ Ізраїля для свідчення народам, але Божий задум втілюється лише коли приходять Ісус, який вчить Своїх послідовників, щоб вони зробили учнями всі народи. П'ятидесятниця кладе початок цій місії поширення звістки про Царство Боже.

Перекладач Священного Письма та автор багатьох книг з біблеїстики, Андрій Сергійович Десницький погодився надати для публікації частину своєї книги з теорії та методології біблійного перекладу. Читачі зможуть ознайомитися з основними теоріями та підходами до біблійного перекладу, їх сильними та слабкими сторонами. Зацікавлених читачів редколегія відсилає до книги професора Десницького, яка є на його особистій сторінці у вільному доступі (<https://ivran.academia.edu/AndreiDesnitsky/Books>).

Короткий конспект статті, що опублікована на сторінці автора на псевдо «Berean Patriot», вводить у текстологічну проблематику, доступно пояснюючи наявність трьох основних текстів Нового Завіту на грецькій мові, з яких зазвичай роблять переклад це — критичний текст, текст більшості і Textus Receptus. Автор пояснює їх відмінності, та наводить аргументи та

контраргументи на користь використання кожного з них. Викладач Київської богословської семінарії Олександр Дудка в свою чергу пояснює, що таке текстологія, навіщо знати її принципи, класифікацію, особливості рукописів та історію видання грецького тексту Нового Завіту.

Лев Пихтунов роздумує про використання жанрів при вивченні текстів Нового Завіту. Зокрема він знайомить читачів з поняттям літературного жанру та історією розвитку цього поняття у літературознавстві. Він спирається на лінгвістичний підхід Михайла Бахтіна. Результати дослідження Пихтунова будуть корисні проповідникам і керівникам малих груп у практичному вивченні Біблії.

Другий розділ присвячено новим перекладам українською мовою. Ми вирішили опублікувати статті авторів двох перекладів – Валерія Громова та Юрія Попченка. Ми хотіли, щоб автори спробували описати для широкого кола читачів, чим саме відрізняються їхні переклади від уже наявних, і як створювалися ці переклади. У процесі перемовин з авторами члени редколегії погодилися, що було б добре організувати з ними інтерв'ю і опублікувати його розшифровку в номері. Було підготовлено наступні запитання:

- На українській мові є доволі багато перекладів Біблії. Чому з'явилася необхідність робити ще один переклад?
- У чому головна відмінність Вашого перекладу від вже існуючих?
- Які методологічні принципи були закладені в основі Вашого перекладу? У чому переваги Вашого підходу до перекладу? Які Ви бачите недоліки?
- Яким початковим грецьким текстом Ви користувалися для перекладу Нового Завіту? Чому саме цей варіант було обрано?
- Як довго Ви працювали над перекладом Нового Завіту?
- Зазвичай переклад Біблії – колективний проєкт. Чим на Ваш погляд авторське прочитання Нового Завіту краще корпоративного? Багато хто критикують авторські переклади через відсутність общинності і відповідно критичної дії Духа Святого. Чому Ви надали перевагу авторському варіанту роботи?
- Чи пройшов Ваш переклад фазу апробації? Які принципові зміни (і скільки, в кількісних категоріях) були внесені у перший варіант тексту перекладу у відповідь на зауваження читачів? Наведіть декілька найбільш значущих прикладів.
- Якою українською орфографією Ви керувалися у процесі перекладу? Чому саме цією?
- Чи будете Ви продовжувати роботу над перекладом? Що не вдалося зробити і чому?
- На якого читача Ви орієнтувалися в своєму перекладі? Десницький вказує на три головні моделі перекладу – літургічну, філологічну та місіонерську. На яку Ви орієнтувалися?
- Які проблеми зазвичай виникають при перекладі Біблії і з якими проблемами Ви стикалися, коли переводили Біблію на українську мову?

На думку редколегії такі інтерв'ю дозволили б оживити історію створення перекладу, трохи персоніфікувати її, а також показати, як по-різному перекладачі підходили до своєї задачі. Також члени редколегії вважали, що в інтерв'ю можна буде підняти питання, які оминули в статтях. На жаль, через низку об'єктивних і непереборних перешкод, повноцінне інтерв'ю не відбулося. Тим не менш, автори отримали запитання, і трохи по-різному відповіли на них. Так, Юрій Попченко включив відповіді на запитання у текст статті, в той час як Валерій Громов підготував окремий текст з відповідями на запитання. Читачі можуть співставити відповіді, щоб зрозуміти особливості представлених перекладів.

Варто звернути увагу читачів на те, що більшість сучасних перекладів – індивідуальні проекти. Напевно, в цілому це вписується в загальний фон існуючого рівня співробітництва різних церков і представників цих церков у спільних проектах. Оскільки проекти індивідуальні, вони, безсумнівно, втрачають через відсутність діалогу з іншими колегами, а також здатності чути інші точки зору. Разом з тим ми віримо, що публікація цих статей зможе дати початок такому діалогу і підштовхне до уважного слухання своїх опонентів.

Олександр Геніш, релігієзнавець та редактор газети «За віру євангельську» аналізує різні переклади українською мовою з точки зору буквральності та літературного звучання і задається питанням – який з них обрати. Відповідь на це питання ви знайдете у статті.

В розділі «Нариси історії перекладу Біблії» зібрані статті з історії перекладів. Так кандидат історичних наук Ліна Бородинська дає огляд історії українських перекладів починаючи з дев'ятнадцятого століття до наших днів. Вона ж змогла відшукати в архівах Чернігівського літературно-меморіального музею-заповідника Михайла Коцюбинського «Устихотворену Біблію» Пантелеймона Куліша. Редколегія вважає цей текст окрасою цього числа альманаху. Публікуються деякі уривки з різних книг Біблії.

Наш постійний автор Костянтин Харченко знайомить читачів з особою та поглядами Ієроніма Стридонського – відомого перекладача Священного Писання та діяча ранньої церкви. Костянтин звертає нашу увагу на аскетичне вчення Ієроніма та його любов до Писання.

Заключний розділ альманаху знайомить читачів з різними практичними проектами: Українською навчальною Біблією, роллю Синодального та сучасного перекладів Біблії у слов'янському євангельському контексті, проект перекладу Біблії місії «Перекладачі Біблії України» на ромські діалекти, а також рецепція перекладу Думитру Корнілеску на румунську мову.

Ми надіємось, що публікація широкої гами статей, які дають і богословську, і методологічну, і текстологічну, і історичну, і навіть практичну перспективу біблійних перекладів, допоможе читачам сформувати власну аргументовану думку і навчить краще розбиратися у цій непростій області. З цією надією ми запрошуємо всіх до обговорення такої важливої теми – переклади Священного Писання.